

Kanín, 23. března 1951

Milý Jacku,

i mně je dosti obtížno Ti psát. Odkládal jsem to za dne na den, a pořád jako bych nemohl nalézt dosti silnou a dosti věcnou odpověď na Tvůj dopis. Ani dnes nemám za to, že bych už takovou odpověď skutečně našel. Je to proto, že jakýmsi zvláštním způsobem jsme si nesmírně vzdáleni, tj. mluvíme s velice různých míst a *smysl* toho, co říkáme, je vázán na různé, velice různé kontexty – a zdá se, že není přenosný, přeinterpretovatelný, transformovatelný z jednoho kontextu do druhého. Zbývá tedy jen jedna věc: musíme se pokusit se vši trpělivostí postupně sbližovat své „kontexty“, sbližovat své „světy“, své myšlenkové okruhy a jejich pozadí, až se nám jednou podaří být ve svých myšlenkách i ve svém životě při jedné věci, při společné věci. Pak teprve bude možno se nadít, že spolehlivě rozpoznáme, zda naše cesty vedou spolu, či zda se kříží apod.

Mohu Tě ujistit, že mnoho nadějí skládám do situace, v níž ses nyní ocitl. Ty sám o tom hovoříš jako o situaci, kde musíš *revidovat* to, na čem jsi dosud stál a v čem (s čím) jsi žil; kde chceš „zkoumat, co je nosné, silné, aby žilo s Tebou v nových podmínkách dál“. A na konci dopisu ještě jednou píšeš, že jsi novým prostředím téměř nucen revidovat svůj život s námi. Nuže, to je právě to, co jsem se pokoušel vyhlášovat v prosinci. Proto vítám každou chvíli, v níž je někdo z nás postaven před úkoly a do situace *sám za sebe*, kdy musí pocítit, že v jistém smyslu je nyní *sám*, že nemá ve svých přátelích a známých žádné *věcné*, nýbrž jen *osobní* opory, že nikdo se nemůže rozhodovat za něho, kdy jedině on sám nese tíhu svého rozhodnutí, on sám za sebe, a rovněž on sám za jiné. Tohle je ono břemeno, které Ti nikdo nemůže pomoci nést, které od počátku do konce ponesesh sám.

Na podzim minulého roku jsem poznal, že právě toto břemeno mi kdosi shodil na bedra a že právě nyní pro mne nastává chvíle, kdy v nejpodstatnějším jádře své bytosti budu sám, zcela sám. Nebránil jsem se tomu; ano, šel jsem do této situace s otevřenýma očima a s otevřenou duší. Začal jsem se připravovat. A to především znamenalo, že se jaksí odpoutám ode vás ode všech. Už nyní jsem mnoho získal *tímto* odstupem. Ještě s větší jistotou mohu prohlásit, že se *musíme* rozejít, abychom se – snad – mohli opravdu sejít.

Snad pochopíš, že tohle naprosto není revise našich osobních vztahů, revise našeho přátelství (jak bys tomu řekl); na revisi našeho přátelství máme ještě hodně času. Ovšemže uvolňuji vším tím, o čem píšeš, všechny naše vztahy; ale neuvolňuji je pro ně samé, jejich uvolnění mi není cílem, účelem; uvolňuji je jaksí mimochodem, neboť mířím jinam, za něčím jiným, a toto uvolnění našich vztahů patří k okrajům mé cesty, k tomu, co je „podle cesty“. Dříve nebo později ovšem nutně dojde na revisi všech našich vztahů, a tedy i na revisi přátelství mezi Tebou a mnou. Ale netřeba se starat přespříliš o „příští den“; dosti máme *dnes* na svém trápení.

Dnes se – alespoň pro mne (neboť mluvíím jen o sobě a za sebe) – klade otázka jiná. Půjdu hned *in mediam rem*; ptám se, jakým právem mohu mluvit jako svědek, když mne nikdo svědectvím nepověřil? Jakým právem mohu prorokovat, když mi to žádný Hospodin nepřikázal? Jak mohu mluvit o zjevení, když se mi žádného nedostalo; a i kdyby se mi ho dostalo, když jsem nedostal k tomu

výslovný rozkaz? Ale ovšem, svědkem a prorokem jsem svou podstatou, svým životem, svou duší; co mám dělat? I rozhodl jsem se pevně: budu svědkem tohoto světa, budu prorokem své doby. Nikoli tedy pro tento svět a pro svou dobu – naopak zřetelný genitiv. Vyhlašuji zároveň svou *přináležitost* i svou *oddělenost* od lidu tohoto pokolení. Náležím k němu a jdu s ním na smrt; ale svědčím, že *na smrt*, a v tom jsem oddělen. Lidé, tento svět mne nepřijme – vím to zcela přesně –, a proto budu oddělen, snad vyvržen. Ale to mne nezachrání: stále se budu obracet jako Lotova žena. Ano, víc: vrátím se vždy znovu, budu přítomen záhubě Sodomy a Gomory, zahynu jako jejich občan. A ne z nějakého vzdoru nebo lidského hrdinství; mám právě tuto Sodomu a Gomoru příliš rád – a nemám nic jiného, nemám jiného domova, vím to dobře, a nikam jsem nebyl pozván. Nemohu prosit za své město, za své přátele, za celý tento svět, neboť ke mně nepřišli poslové Boží jako k Abrahamovi. Nemám právo utíkat z tohoto svého domova, z této Sodomy, neboť jsem k tomu nebyl nikým vyzván jako Lot. Ale budu svědčit, že pracujeme ke smrti, a ne ku porodu; a vyženou-li mne, skřčím se hned za hradbami – snad se i tak propadnu s celým světem.

Je mi dán *jen* tento svět; nebylo mi dáno žádné zjevení, žádný povel Boží. Očekávám ovšem takový povel; celý život se vynasnažím, abych byl připraven. Možná dokonce, že se dočkám; ale je to moje čekání, a nikoho jím nebudu obtěžovat. Dost na tom už, že čekám; neboť kdo mi dal právo čekat? Čekám bez práva, *bezprávně*. Už to je *vina*; a trestem nemůže být nic jiného, než že se nedočkám. A přece čekám. Nesnáším však velkohubost theologů augursky se tvářících a honosivě tzv. „Boží Slovo“ zvěstujících. Jistěže se takoví ve smrti již narodili. Nikdo jim nedal právo, aby se na kazatelnu vůbec postavili; a oni odtamtud krákorají snad šedesátkrát v roce. Ó, Sodomo a Gomoro, nebyl váš pád tak veliký, jako bude pád tohoto světa, tohoto mého města, mého domova!

Snad chápeš, milý Jacku, že *jsem* a že *chci být* sám. Nemám práva nikoho přemlouvat, nikoho vést a „svádět“. Půjdu teď svou cestou: budu hledat pravdu. Pravdu o tomto světě, pravdu o vás, pravdu o sobě. Už to samo jest dostatečnou zárukou toho, že budu sám. Mé přátelství s Honzou a s Bédou nemusíš „těžce nést“ (a nemusels); mně samotnému je v jistém smyslu obtížné, neboť je nechci vést s sebou do propasti. Ustavičně se pokouším je donutit, aby se postavili na vlastní nohy; někdy se mi to daří. – Je prý kdesi psáno, že přijde jednou doba, kdy se sedm mužů chytí jednoho žida, jak budou hledat spasení. Nevím, proč se lidé – alespoň podle mého *zdání* stále chytají (chytali) mne; *nejsem žid*. Každému to musím vtloukat do hlavy; dá mi to hrozně práce.

A pak, prosím Tě: jak si vlastně představuješ přátelství? S tím bych já nikdy nemohl souhlasit, že si přátelé mohou všechno říci. To není přátelství, nýbrž sdílnost, horším slovem kecavost, nedůstojná intimita atd. Také není přátelství v tom, že přijmu druhého, jaký je. Přátelství může existovat opravdu jenom jako společná cesta, společný program. A proto je přátelství zrovna tak nesnadná věc jako láska a manželství. A pak: k přátelství patří hlavně jakási otevřenost *ducha* (ne tedy jen hovoru), určitá statečnost, *fortitudo animi*. To znamená mimo jiné rovnost partnerů. Nepřekonatelnou překážkou se může stát ješitnost, která se má ustavičně ve střehu před tím druhým; podezíravost, která je stále hotova se bránit; sebepodceňování, které dává vznik jakési „proletářské“ mentalitě, plné nabubřelostí, úskoků, nepravdivosti a hrubosti. Atd., platí to prostě o každé

uzavřenosti. Takhle to líčím snad příliš ostře. Ale je to právě tak skutečné i v jemnější podobě. A právě v takovéto jemnější podobě je to příčinou toho, že ani Ty, ani Pernásek, ani Honza nemůžete (přínejmenším dosud) být mými přáteli a já přítelem vašim.

Vy všichni máte své uzavřenosti a tedy *mindáky*; ostatně i já je mám, i když poněkud jinak a jiné. Já jsem vám v jistém smyslu příliš, až surově otevřený; své slabosti si však nechávám pro sebe. A právě proto se má otevřenost zdá *právě vám* hrubou a surovou, nepřátelskou, netaktní, urážející a nohy podrážející (viz vaše komentáře k tzv. mým přífrkům či jak jste tomu řekli). Vaše důstojnost je pořád ještě závislá na tom, jak se k vám chovají lidé. (Těžko se vám mluví? Tedy nemluvte!)

Ještě k té naší předkolštejské příhodě. Říkáš, že to byla vzpoura, lehkomyšlnost, klukovina. Chybně se na to díváš. Já jsem věděl od počátku, že to je *začátek* vzpoury atd. Zkoumej celý svůj vztah ke mně od té doby: to je opravdu jedna jediná vzpoura. Říkáš, že jsem Tě často vháněl do posic, kam jsi nechtěl jít. Inu, právě tak bys mohl říci, že i tenkrát jsem Tě vehnal do oné klukoviny. Není tomu tak. Tehdejší Tvá vzpoura to byla, která Tě od té doby vháněla do ustavičné distance. (A možná i do theologie.) V žádném případě to nebyla tak malá, nepatrná záležitost, za jakou ji Ty pokládáš. A ode mne to není rigorosnost a přísnost, nýbrž prostě konstatování faktu, vidění skutečnosti, jestliže jsem to bral vážněji než Ty. Proto také nelze hovořit o odpuštění, neboť Ti nemohu „odpouštět“ něco, co trvá, nýbrž jen něco, co už je pryč. Když něco trvá, nezbyvá než to vzít na vědomí. A to jsem učinil.

Ergo: *vracet* se nemá prostě smyslu. Je třeba jít dál. Buď se sejdeme na své další cestě, anebo se nesejdeme vůbec. Nechme reminiscencí. To, co se stalo, jistě není (nemůže být) překážkou našeho přátelství, nýbrž jenom to, co se ustavičné děje. Hovořme tedy o sobě, a ne o minulosti. A ještě více než o sobě hovořme o budoucnosti, o svých plánech, o svém programu. Neshoda ve „vážných věcech“, jak o nich píšeš, není nikdy pouhou neshodou názorovou. Naopak názorová neshoda je projevem, důsledkem neshody hlubší. Jde o celou životní posici. Vyložil jsem Ti dnes posici svoji; buď pochopíš, nebo nepochopíš. Snad mi někdy vyložíš i Ty svou posici; a já buď porozumím, nebo neporozumím. Za pokus to stojí. Nejde o slova, jde o skutečnosti. Budeš-li opakovat theologické fráze, nemůžeme si porozumět. Budeš-li však vážně vykládat o tom, na čem stojíš, bez čeho Tvůj život nemá smyslu (objektivně, reálně – nejen podle Tvých výpovědí), pak si troufám Ti porozumět. A porozumění, ovšem vzájemné porozumění pro cizí posice je nezbytným předpokladem jakéhokoliv přátelství. Nuže, pojďme stavět své přátelství odtud!

Upřímně Tvůj Láďa